

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

КАФЕДРА СТАТИСТИКИ

**«СТАТИСТИКА – ІНСТРУМЕНТ СОЦІАЛЬНО-
ЕКОНОМІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ»**

ЗБІРНИК НАУКОВИХ СТУДЕНТСЬКИХ ПРАЦЬ

ВИПУСК 4

Частина І

**Одеса
2018**

СТАТИСТИЧНА ОЦІНКА СУЧАСНОГО СТАНУ АГРОБІЗНЕСУ ТА ТЕНДЕНЦІЙ ЙОГО РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ

Бодрова О. В.¹, Погорєлова Т. В.²

¹ – студент, кафедра статистики,

² – канд. екон. наук, доцент, кафедра статистики

Одеський національний економічний університет, м. Одеса

АНОТАЦІЇ

Бодрова О. В., Погорєлова Т. В. Статистична оцінка сучасного стану агробізнесу та тенденцій його розвитку в Україні. Проаналізовано стан агробізнесу України за допомогою системи основних показників, які впливають на розвиток агробізнесу. Надано оцінку та охарактеризовано основні тенденції розвитку сільського господарства. Здійснено прогнозування обсягів валової продукції сільського господарства на найближчий час.

Ключові слова: агробізнес, рослинництво, сільське господарство, обсяг валової продукції, урожайність, рентабельність.

Бодрова Е. В., Погорєлова Т. В. Статистическая оценка современного состояния агробизнеса и тенденций его развития в Украине. Проанализировано состояние агробизнеса Украины с помощью системы основных показателей, влияющих на развитие агробизнеса. Дана оценка и охарактеризованы основные тенденции развития сельского хозяйства. Осуществлено прогнозирование объемов валовой продукции сельского хозяйства на ближайшее время.

Ключевые слова: агробизнес, растениеводство, сельское хозяйство, объем валовой продукции, урожайность, рентабельность.

Bodrova O. V., Pogorelova T. V. Statistical estimation of the current state of agribusiness and trends in its development in Ukraine. The state of agribusiness in Ukraine is analyzed with the help of a system of key indicators that influence the development of agribusiness. This assessment and characterize the main tendencies of agricultural development. The forecast of volumes of gross output of agriculture in the near future is carried out.

Keywords: agribusiness, crop production, agriculture, gross output, yield, profitability.

ПОСИЛАННЯ НА РЕСУРС

Бодрова, О. В. Статистична оцінка сучасного стану агробізнесу та тенденцій його розвитку в Україні [Текст] / О. В. Бодрова, Т. В. Погорєлова // Статистика – інструмент соціально-економічних досліджень : збірник наукових студентських праць. Випуск 4. Частина I – Одеса, ОНЕУ. – 2018. – С. 95 – 103.

Постановка проблеми: Аграрний комплекс України на сьогоднішній день є опорою української економіки і приносить 12% ВВП. За минулий рік ВВП сільського господарства, як основної ланки агробізнесу вросло на 6%, що свідчить про те, що агробізнес є перспективною галуззю нашої країни і в його розвиток необхідно інвестувати, а також вдосконалити його матеріально-технічну базу. Отже, від перспектив зростання обсягів продукції сільського господарства і від стану розвитку агропромислового комплексу залежить економіка України в цілому і рівень забезпечення населення країни необхідними продуктами харчування. Тому статистичний аналіз, визначення напрямку основних тенденцій і факторів, що впливають на розвиток агробізнесу є не тільки актуальним, але й необхідним на сьогоднішній день.

Аналіз досліджень і публікацій. Вивчення стану розвитку агробізнесу розглядається в таких працях відомих вчених, як Семенов В.Ф. («Загальний курс агробізнесу»), Сіваченко І.Ю. («Міжнародний агробізнес»), Андрійчук В. Г. («Економіка аграрних підприємств»), Погорелова Т.В. («Оцінка розвитку агробізнесу в Україні»), Немчук В.П. («Організація управління аграрною економікою»).

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Важливим питанням залишається статистична оцінка сучасного стану розвитку агробізнесу України, основних тенденцій виробництва його продукції та визначення загального рівня рентабельності, як показника економічної ефективності сільськогосподарської продукції, зокрема продукції рослинництва України.

Метою статті є статистичне дослідження сучасного стану агробізнесу та основних тенденцій його розвитку за допомогою статистичних методів.

Виклад основного матеріалу дослідження.

У сучасному світі сформувалася сучасна міжнародна система агробізнесу, яка представляє собою багатогалузевий і багатофункціональний комплекс, в якому об'єднується виробництво, зберігання, транспортування і реалізація продовольчої продукції в світовому масштабі. Економічні відносини в цьому комплексі формуються на основі міжнародного поділу праці та глобалізації регіональних агропродовольчих ринків. Звідси впливає, що міжнародний агробізнес як форма інтерналізованої підприємницької діяльності, відображає економічні відносини між країнами світу, окремими організаційними структурами АПК з виробництва, переробки, зберігання і реалізації сільськогосподарської продукції.

Виходячи з трактування агробізнесу в узькому сенсі слова, у статті детально розглянемо стан та розвиток сільського господарства, зокрема його провідної галуззі рослинництва.

Відмітимо, що зерновий сектор України є стратегічною галуззю економіки держави, яке визначає обсяги, пропозиції та вартість основних видів продовольства для населення країни, зокрема продуктів переробки

зерна і продукції тваринництва, формує важливу частку доходів сільсько-господарських виробників, визначає стан і тенденції розвитку сільських територій, формує валютні доходи держави за рахунок експорту.

Так як абсолютним показником кінцевого виробництва рослинництва є валовий випуск зерна в вартісному вираженні в цілому, то проаналізуємо його зміни за період 2010-2016 роки (рис. 1).

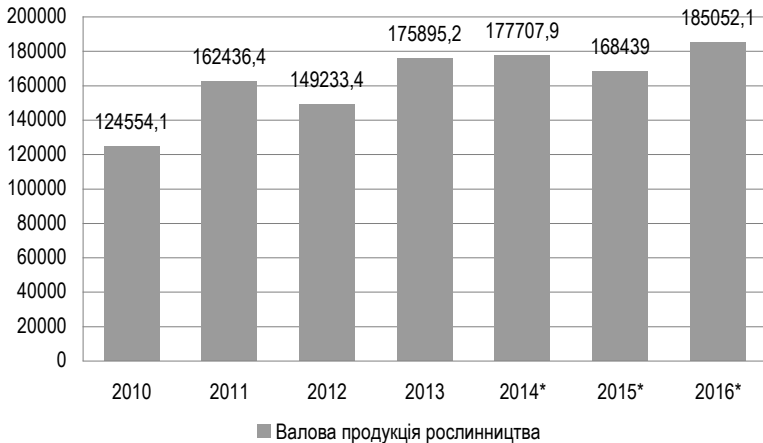

Рис. 1. Динаміка валової продукції рослинництва в Україні за 2010-2016рр. (у порівняльних цінах 2010 р.), млн. грн.

Аналіз графічного матеріалу показує, що обсяг продукції рослинництва коливається в силу того, що збір цієї продукції все ж таки залежить від природних умов. Проте, тенденція коливань обсягу валової продукції рослинництва має позитивну тенденцію до збільшення. Так, у 2016 році обсяг валової продукції зерна склав 185052,1 млн. грн., що на 48,6% більше ніж у 2010 році. І це не дивно, адже виробництво продукції рослинництва для України ще з 1990р. до сьогоднішнього дня є пріоритетним напрямом в сільському господарстві.

Окрім валового збору як кінцевого виробництва сільськогосподарських культур на рівень розвитку агробізнесу значно впливає урожайність, тобто середній розмір певної продукції рослинництва, отриманої з одиниці фактично зібраної площі, динаміка якої подана на рис. 2.

Аналізуючи цей графік, можна прийти до висновку, що склалася чітка тенденція до збільшення урожайності всіх основних сільськогосподарських культур. Найвищими темпами відбувається збільшення урожайності цукрових буряків та зернових культур. Урожайність цукрових буряків збільшилась на 72,6% відносно 2010 року, а зернових - на 71,4% відносно 2010 року. Отже, можна сказати, що ситуація достатньо стабільна та має лише позитивні зміни на краще, що прогнозує нам і надалі забезпечення

достатньою кількістю продуктів харчування для населення країни та поступовий зріст ВВП.

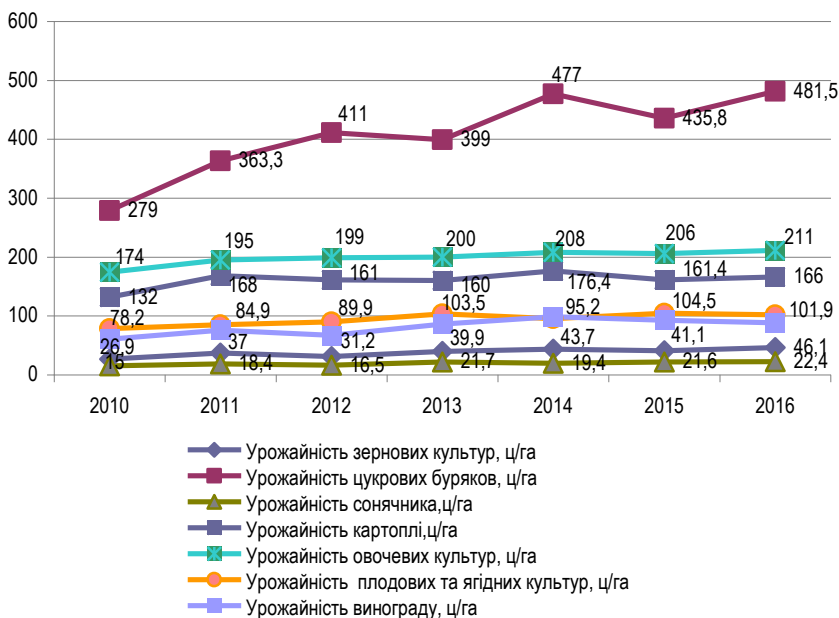

Рис.2. Динаміка урожайності основних сільськогосподарських культур в Україні за період 2010-2016 рр., ц/га

Для оцінки рівня розвитку та сучасного положення агробізнесу України на міжнародному рівні серед країн ЄС необхідно провести статистичне дослідження структури експорту та імпорту продукції рослинництва України у 2016 році (рис.3 і рис. 4).

У 2016 році Україна продовжує тенденцію збільшування обсягів виробництва зернових культур. Обсяг експорту зерна склав найбільшу частину від загального експорту – 51%, це на 14 в.п. більше, ніж у 2010 році. У структурі експорту продукції рослинництва відбуваються зміни відносно 2010 року – експорт олії та насіння скоротився на 7% у 2016 році, хоча в 2010 році їх експорт займав майже 60% від усього обсягу. Наразі у 2016 році обсяг експорту олії та насіння складає 46% від загального експорту, тобто меншу частку, ніж зернові культури і це змінює ситуацію у напрямленні експорту. Зауважимо, що серед країн експортерів лідируючі позиції займають Іспанія, Нідерланди та Італія.

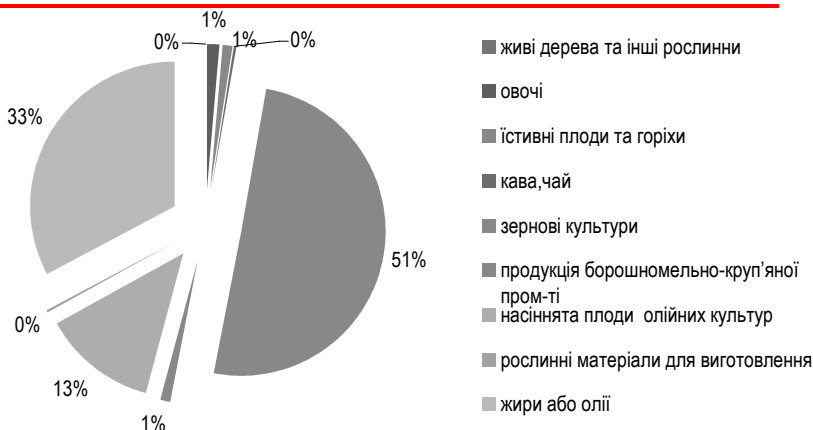

Рис.3 Структура експорту українських продуктів рослинного походження у 2016р., %

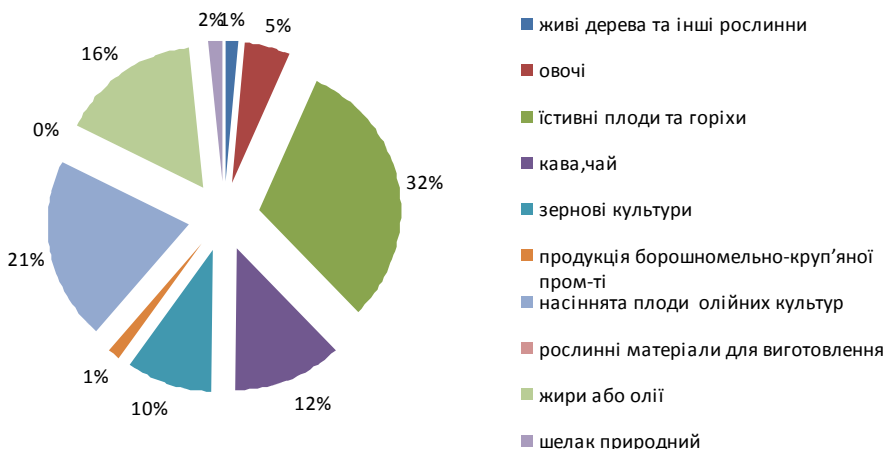

Рис. 4 Структура імпорту продуктів рослинного походження з інших країн в Україну у 2016р., %

В структурі імпорту відбуваються протилежні зміни: у 2016 році обсяг насіння олійних культур збільшився на 12 в.п., а обсяг олії збільшився на 6 в.п. відносно 2010 року. А негативні зміни у структурі імпорту відбуваються з їстівними плодами та горіхами – їх імпорт зменшився на 5 в.п., хоча ще у 2010 році вони займали найбільшу частку серед імпортованої продукції – 38% від загального імпорту. Серед країн-імпортерів Нідерланди

ди посіли перше місце – 17% , а Іспанія і Франція імпортували продукції рослинництва 16% та 14% від загального обсягу відповідно.

Таким чином, виходячи з результатів проаналізованої ситуації можна сказати, що Україна як і раніше залишається лідером експорту зернових культур, а позиції експорту олії та насіння зменшились, за рахунок того, що іноземні країни створили конкуренцію та змінили своє направлення по нарощенню обсягів імпорту плодів та насіння олійних культур та власне олії також, замість імпорту горіхів та їстівних плодів.

Звернемо увагу на такий показник, як обсяг посівної площі сільськогосподарських культур. Він характеризує стан виробництва продукції сільськогосподарства. Посівна площа – частина ріллі або інших розораних угідь, яка фактично зайнята посівами: озимими, які посіяні восени минулого року та збереглися до закінчення весняної сівби, та ярими культурами під урожай поточного року. У статистиці під структурою посівних площ вважають відсоткове відношення розмірів посівних площ окремих сільськогосподарських культур до їх груп (зернові, технічні, картопля та овочевобаштанні, кормові культури) та цих груп до загальної посівної площі.

Отже, стосовно посівних площ основних сільськогосподарських культур можна констатувати, що за останні 6 років вони зазнали суттєвих змін(рис. 5).

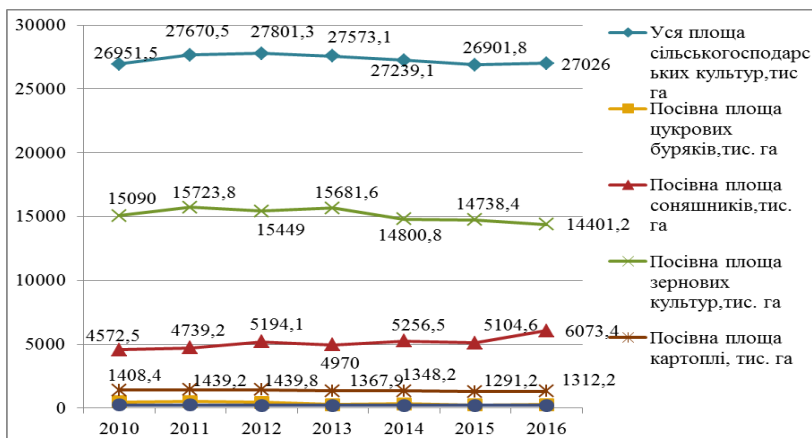

Рис. 5. Динаміка посівних площ сільськогосподарських культур в Україні за період 2010-2016рр., тис. га

Проаналізувавши ситуацію, ми бачимо, що відбуваються негативні тенденції до руйнування родючого шару ґрунту за рахунок того, що фермери вирощують лише зернові та соняшник, що звісно є прибутковим ділом, але дуже виснажливим для ґрунту. А посівні площі цукрових буряків та картоплі з кожним роком зменшуються. В Україні потрібно ввести конт-

роль за структурою обсягів посівних площ та за послідовністю висаджування рослинних культур, задля досягнення балансу в структурі та збільшення рівня врожайності і рентабельності посівних площ.

Будучи узагальнюючим показником економічної ефективності сільськогосподарського виробництва, рентабельність відображує ефективність використання спожитих виробництвом ресурсів галузі – трудових, земельних і матеріальних, рівень керування й організації виробництва і праці, кількість, якість і результати реалізації продукції, можливості здійснення розширеного відтворення й економічного стимулювання працівників. Таким чином, рентабельність знаходить своє вираження насамперед у наявності прибутку. Проаналізуємо загальний рівень рентабельності сільського господарства та рослинництва України за 2005-2016рр. (рис.6)

Зростання ефективності сільськогосподарського виробництва загалом забезпечується за рахунок галузі рослинництва, рівень рентабельності у 2014 році підвищився майже в 3 рази відносно 2005 року. За аналізований період найбільший рівень рентабельності сільського господарства та рослинництва був у 2015 році і склав 45,6% та 50,6% відповідно. А у 2013 році навпаки відбувся дуже значний спад рівня рентабельності сільського господарства в цілому і склав 11,2%. У 2016 році порівняно з 2013 роком рівень рентабельності рослинництва збільшився у 4 рази, а сільського господарства загалом – майже в 2,5 рази. Оцінюючи рівень прибутковості або рентабельності сільського господарства та рослинництва можна стверджувати, що ефективність відносно 2005 року збільшилась, проте не має чіткої тенденції та її дуже складно спрогнозувати.

Рис. 6. Загальний рівень рентабельності сільськогосподарської продукції у т.ч. продукції рослинництва за період 2005-2016 рр.,%

Для оцінки основної тенденції розвитку агробізнесу України потріб-

но проаналізувати динаміку обсягу валової продукції сільського господарства, у тому числі рослинництва за період 2006-2016 рр. Протягом аналізованого періоду валовий випуск продукції в середньому щорічно збільшувалися на 4693,1 млн. грн. з урахуванням тенденції до рівномірного зростання. Надалі на основі розрахованих даних валової продукції сільського господарства здійснюється прогноз аналізованого показника на 2017 – 2019 рр. (рис. 7-8)

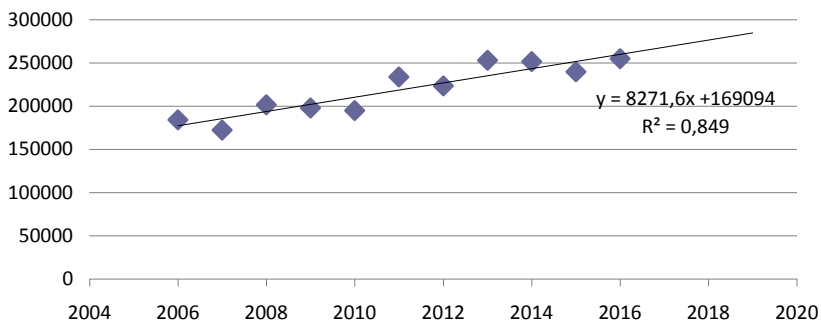

Рис. 7. Прогноз валового випуску продукції сільського господарства на період 2017-2019 рр., млн. грн.

Отже, з ймовірністю 95% при умові збереження комплексу факторів, які впливають на валовий випуск продукції агробізнесу, можна очікувати збільшення обсягів продукції. У 2019 році обсяг сільськогосподарської продукції складе 289119,6 млн. грн., а обсяг продукції рослинництва у цьому ж році буде складати – 208956,8 млн. грн..

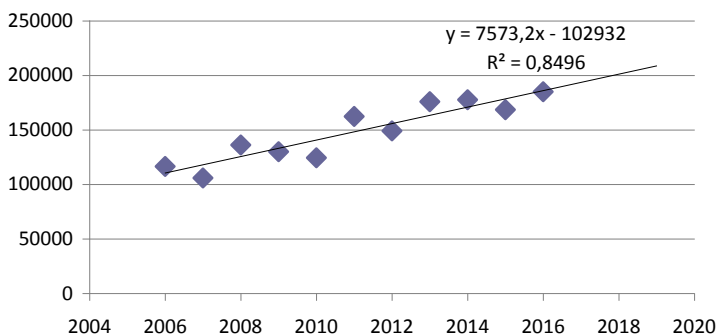

Рис. 8. Прогноз валового випуску продукції рослинництва на 2017-2019 рр., млн. грн..

Висновки. Застосовуючи комплекс статистичних методів можна отримати надійну, своєчасну оцінку тенденції розвитку агробізнесу та його складових. Україна пріоритетним напрямком агробізнесу вважає рослинництво. Тому наша країна нарощує обсяги зернових культур, цукрових буряків, соняшнику, кукурудзи для подальшого збільшення експорту та для забезпечення населення країни продуктами харчування. Основні тенденції розраховані за допомогою статистичного методу прогнозування вказують на подальший розвиток продукції сільського господарства України. Проте для реалізації поставлених цілей та досягнення значного розвитку агробізнесу в Україні необхідна державна підтримка, оновлення технічної бази та запровадження нових технологій та ефективних методів ведення сільського господарства, щоб забезпечувати якісну продукцію по європейським стандартам, яку країна зможе реалізовувати на більші ринки експорту та в країни ЄС.

ЛІТЕРАТУРА

1. Семенов В.Ф., Сіваченко І.Ю., Федоряк В.П. Загальний курс агробізнесу: Навч. посібник / За ред. В.Ф. Семенова, І.Ю. Сіваченка. – К.: Т-во “Знання”, КОО, 2000. – 301 с.
2. Андрусенко Г.О., Мартянов В.П. та ін. Організація агробізнесу і підприємництва: Навч. посібник / За ред. В.П. Мартянова; Харк. держ. аграр.ун-т ім. В.В.Докучаєва. – Харків, 1998. – 280с.
3. Сіваченко І.Ю. Міжнародний агробізнес: Навч. посібник. – К.: ЦУЛ, 2003. – 208 с.
4. Статистичний щорічник України за 2016 рік Статистичні публікації [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/publ1_u.htm
5. Статистичний збірник «Співробітництво між Україною та країнами ЄС у 2016 році» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
6. Статистичний збірник 2016 рік «Сільське господарство України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://agroua.net/statistics/>
7. Погорелова Т.В. Оценка развития агробизнеса в Украине / Т. В. Погорелова / Економіка підприємства: сучасні проблеми теорії та практики: Матеріали шостої міжнар. наук.-практ. конф., 22-23 вересня 2017 р. – Одеса, Атлант, 2017. – С.290-292
8. Організація управління аграрною економікою : Монографія / [М.Ф. Кропивко, В.П. Немчук, В.В. Россоха , та ін.]; За ред. М.Ф. Кропивка – К. : ННЦ ІАЕ , 2008. – 420 с.